

Ouderenstrijd

Joep Boerboom

OUDERENSTRIJD

**De bewogen
geschiedenis van
50PLUS**

Boom

Vormgeving omslag: Marry van Baar
Auteursfoto omslag: Arjo Kleinhuis
Vormgeving binnenwerk: Steven Boland

© 2021 Joep Boerboom

© 2021 Boom uitgevers Amsterdam

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl.)

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

ISBN 9789024443376

NUR 680

www.boomgeschiedenis.nl

www.boomuitgeversamsterdam.nl

www.joepboerboom.nl

Inhoud

1.	Van OokU naar 50PLUS	7
2.	50PLUS zet de verdubbelaar in	29
3.	Met Krol op campagne	43
4.	Winkelier Klein & uithangbord Krol	53
5.	Gemeenteraadsverkiezingen als splijtzam	65
6.	Krol stapt op	77
7.	Wil de echte 50PLUS opstaan?	89
8.	Teleurstellende verdubbeling	115
9.	Voorzitterswisselingen	135
10.	Viermansfractie	157

11.	Gemeente, provincie, waterschap en Europa	175
12.	Crisis in coronatijd	193
13.	Wat doet Krol?	215
14.	Pensioenakkoord	237
15.	Een haan uit de hoge hoed	247
16.	Van vier naar één naar nul	275
17.	De balans opmaken	289
	Verantwoording en dank	309
	Bronnen	313
	Personenregister	316
	Reeks publicaties over de Nederlandse politiek	319

1.

Van OokU naar 50PLUS

Op dinsdagavond 9 maart 2021 is 50PLUS-lijsttrekker Liane den Haan te gast bij de talkshow *Jinek* op RTL4. Op hetzelfde moment zit bij de NPO-collega's van *Op1* de nummer drie van de lijst, Ellen Verkoelen, aan tafel. Iedere politieke partij droomt van zoveel media-aandacht ruim een week voor de Tweede Kamerverkiezingen. Maar in dit geval is eerder sprake van een nachtmerrie. Die ochtend heeft Den Haan op de radio Verkoelen openlijk opgeroepen zich terug te trekken en nu vechten de dames op twee nationale tv-zenders een strijd uit over de interpretatie van een van de kroonjuwelen van de partij: de AOW-leeftijd. Verkoelen vindt dat deze zonder voorbehoud naar vijfenzestig moet, Den Haan wil een flex-AOW: wie op zijn vijfenzestigste AOW wil ontvangen, moet daar zelf voor sparen. Beiden claimen met hun lezing het verkiezingsprogramma te volgen. Den Haan weet Eva Jinek niet te overtuigen. 'Dat is toch een semantische discussie? Er staat hier toch gewoon vijfenzestig?' Het zal niet meer goed komen. Op 17 maart haalt de partij slechts één zetel, die Den Haan niet veel later meeneemt als ze de partij verlaat. Het is niet de eerste keer dat de partij zich door interne onenigheid in de voet schiet. Ze lijkt er patent op te hebben.

Partijenoprichter

Jan Nagel heeft er al een lange politieke loopbaan op zitten als hij 50PLUS opricht. Vanaf het prille begin van zijn politieke carrière zet hij zich af tegen de gevestigde orde en schudt zo de politiek met zichtbaar genoegen op. In de jaren zestig en zeventig doet hij dat nog binnen de Partij van de Arbeid. Met een aantal gelijkgestemden richt hij Nieuw Links op. Deze vernieuwingsbeweging strijdt voor verkleining van de inkomensverschillen en voor meer directe democratie. In 1977 maakt hij de overstap van het PvdA-partijbestuur naar de Eerste Kamer, waar hij opvalt door zijn onafhankelijke opstelling. Hij werkt bovendien bij de VARA, eveneens onderdeel van de socialistische zuil, waar hij het populaire radioprogramma *In de Rooie Haan* bedenkt. Uit die tijd kent hij Henk Krol, die dan persvoorlichter van de vvd-fractie is. Krol: 'Jan had een neus voor publiciteit en primeurtjes. De persberichten lagen al klaar voor de uitzending begonnen was. Typisch Nagel.'

Begin jaren negentig komt het tot een breuk tussen Nagel en de PvdA. Er is in die periode veel onvrede over de bezuinigingen van het kabinet-Kok. Met partijcoryfee André van der Louw zoekt Nagel naar een manier om achterban en partijtop bij elkaar te brengen, maar de partijtop beschouwt dit als een coup. Hij raakt hierdoor politiek uitgerangeerd bij zijn partij, maar rust niet op zijn lauweren. Als politiek ondernemer heeft hij een neus voor het sentiment in de samenleving en hij speelt daar handig op in. Hij staat aan de wieg van verschillende politieke partijen. In 1993 richt hij in zijn woonplaats Leefbaar Hilversum op, waarmee hij zich sterk maakt voor de leefbaarheid van de stad en zich afzet tegen 'de gevestigde orde'. Met succes: in 1998 bezet de partij veertien van de zevenendertig raadszetels. In 2001 wordt Nagel wethouder.

Ook in Utrecht krijgt Leefbaar, met zanger Henk Westbroek als boegbeeld, voet aan de grond. In 1999 verenigen de leefbaren zich in Leefbaar Nederland, met Nagel als voorzitter. Hij weet de eigenzinnige Pim Fortuyn te strikken als lijsttrekker, waardoor de partij omhoogvliegt in de peilingen. Maar solist Fortuyn en strateeg Nagel botsen. Als Fortuyn in de krant controversiële uitspraken doet over de islam en ervoor pleit de grenzen te sluiten voor asielzoekers, wordt hij de partij uit gezet en begint hij zijn eigen partij, de Lijst Pim Fortuyn (LPF). *Crimefighter* Fred Teeven volgt hem op bij Leefbaar Nederland. Onder diens leiding weet de partij in 2002 twee kamerzetels te halen, maar ze gaat uiteindelijk ten onder aan interne conflicten. De afwezigheid van een bindende leider, een gedeelde ideologie en een gemeenschappelijke partijcultuur breekt de partij op.

In 2005 probeert Nagel het met de mediagenieke misdad-journalist Peter R. de Vries. De letters van de partijnaam, Partij voor Rechtvaardigheid, Daadkracht en Vooruitgang (PRDV), komen niet geheel toevallig overeen met de initialen van de beoogd lijsttrekker. Belangrijke programmapunten zijn het afschaffen van het bijzonder onderwijs, gratis openbaar vervoer en meer geld voor ontwikkelingssamenwerking. De Vries laat weten dat hij meedoet aan de verkiezingen als minimaal 41 procent van de kiesgerechtigden zijn partij een waardevolle aanvulling vindt in het politieke landschap. Uit een opiniepeiling blijkt dat de steun blijft steken op 31 procent, waarop De Vries het verder voor gezien houdt. De initiatiefnemers, onder wie ook oud-politievoorzitter Klaas Wilting, ontmoeten elkaar daarna nog jaarlijks voor een etentje. Een doorstart sluiten ze niet uit. Als Nagel na een paar jaar vraagt of ze nog ambitie hebben om politiek iets te gaan doen, antwoorden zowel Wilting als De Vries ontkenkend. 'Ik wel,' zegt Nagel. 'Maar dan ga ik iets anders beginnen.'

Hij heeft zijn oog laten vallen op de oudere kiezer. Dat is

geen toeval. De mondiale financiële crisis, die in 2008 wordt ingeluid met het omvallen van de Amerikaanse zakenbank Lehman Brothers, raakt ook Nederland hard. Om een recessie te voorkomen, besluit het centrumlinkse kabinet-Balkenende IV (CDA, PvdA, ChristenUnie) tot een fors herstelprogramma. Om deze uitgaven te financieren wordt bedacht om de pensioenleeftijd op termijn te verhogen. Dit leidt al snel tot onrust en ontevredenheid onder kiezers. Naast de coalitiepartijen zijn ook VVD en D66 voor pensioenhervormingen. De Socialistische Partij en de Partij voor de Vrijheid keren zich ertegen. Met de toenemende vergrijzing en de groeiende zorg over de pensioenen ziet Nagel een nieuw politiek gat in de markt ontstaan: de ouderen.

'Zes tot tien zetels'

Nagel weet inmiddels wat een papierwinkel er komt kijken bij het inschrijven van een nieuwe politieke partij. Omdat zijn vrienden van de Partij voor Rechtvaardigheid, Daadkracht en Vooruitgang zo vriendelijk zijn om die reeds bestaande inschrijving aan hem beschikbaar te stellen, kan zijn nieuwe vehikel daar de rechtsopvolger van worden en is het enkel een kwestie van een paar zaken aanpassen: de bankrekening op een andere naam zetten, statuten wijzigen. Scheelt een boel rompslomp.

Ook moet Nagel de notaris de ondertekende notulen van de oprichtingsvergadering van zijn nieuwe partij overleggen. Als enig overgebleven lid van de PRDV moet hij dus met zichzelf vergaderen en dat notuleren. Hij is het snel met het enige lid eens:

De voorzitter opent de vergadering en constateert dat alle stemgerechtigden aanwezig zijn. (...) De voorzit-

ter licht het voorstel kort toe en brengt het voorstel in stemming; hij constateert dat het met algemene stemmen is aangenomen.

Zo komt op 13 augustus 2009, bij hem thuis aan het Melkpad in Hilversum, de Onafhankelijke Ouderen en Kinderen Unie ter wereld. Roepnaam: OokU. Dan rest hem enkel nog na te gaan of hij het eens is met zijn eigen notulen.

Ten slotte stelt de voorzitter aan de orde de vaststelling van de, inmiddels gereedgemaakte, notulen. Na voorlezing ervan constateert hij dat de vergadering unaniem instemt met de inhoud ervan.

Ging het maar altijd zo gemakkelijk.

Naast geestelijk vader Jan Nagel heeft OokU twee ‘co-ouders’ die vanaf de geboorte betrokken zijn: schaakvriend, journalist en schrijver Alexander Münninghoff en Maurice Koopman, die hij tientallen jaren eerder leerde kennen bij de PvdA en die later bij de VARA een collega werd. Koopman was voor Leefbaar Hilversum wethouder en heeft zich na enige aarzeling ook aangesloten bij Nagels nieuwste initiatief. De politieke formule gericht op ouderen én jongeren spreekt hem aan. Het is minder eenzijdig dan een klassieke ouderenpartij. Dat ze zich richten op vijftigplussers én op vijftiwintigminners is ook ingegeven door marketingoverwegingen. Bij die groepen verwacht de partij de meeste stemmen te kunnen weggapen. Koopman: ‘Onze inschatting was dat de groep van vijftiwintig tot vijftig jaar het druk heeft met carrière en gezin en gemakshalve stemt op gevestigde partijen.’ In de praktijk blijkt het lastig om twee generaties te bedienen die zo ver uiteen liggen. Om een politieke spagaat te voorkomen, besluit de partij zich vooral als ouderenpartij te profileren.

Koopman is niet de enige die vanuit de Leefbaren meegekomen is naar de nieuwe partij. Hylke ten Cate volgt Nagel al sinds zijn PvdA-tijd. Alleen het avontuur met Peter R. de Vries heeft hij aan zich voorbij laten gaan. Nagel is blij dat zijn trouwe secretaris er weer bij is, vooral ook omdat Ten Cate de Kieswet vanbinnen en vanbuiten kent. Altijd handig bij de oprichting van een nieuwe partij.

Net zoals het nooit weg is juridische kennis binnen de geleerden te hebben. Nagel weet advocate Martine Baay-Timmerman aan zijn partij te binden. Ze krijgt in de jaren negentig landelijk enige bekendheid als ze een proces tegen de staat wint over de carpoolstrook op de A1. Hij leert haar kennen in zijn Leefbaar Hilversum-tijd als hij advies bij haar inwint rond een juridische kwestie. Baay emigreert vervolgens met haar twintig jaar oudere echtgenoot naar Spanje. Daar loopt Nagel, die er familie bezoekt, haar jaren later tegen het lijf bij een Koninnedagviering voor expats. Baay: 'Hij wilde met me sparren over de ouderenpartij die hij ging oprichten. Ik was nooit politiek actief geweest, maar was als jurist wel altijd kritisch over de kwaliteit van wetten. Wat zijn ze daar in Den Haag aan het doen, vroeg ik me soms af.' Omdat het haar tienerzoon niet bevalt in Spanje en ze er zelf de intellectuele uitdaging mist, keert ze terug naar Nederland. Nagel heeft daar blijkbaar lucht van gekregen, want ze is nog geen twee weken terug of hij neemt contact op: kom eens praten. Zijn conceptprogramma spreekt haar aan. 'De generatie die het land heeft opgebouwd na de oorlog verdiende respect, waardering en steun. Ik zag in Spanje hoe gezinnen oudere familieleden in huis namen. Vergeleken daarmee vond ik Nederland kil en individualistisch.' Niet alles kan haar goedkeuring wegdragen. 'Hij wilde de Pvd op voorhand uitsluiten. Daar was ik niet voor.'

Oud-PvdA-coryfeeën Bram Peper en Marcel van Dam, opiniepeiler Maurice de Hond en oud-schaker Hans Böhm geven Nagel rond de oprichting achter de schermen advies.

Hij belt ook met Kees de Lange, emeritus hoogleraar natuurkunde en voorzitter van de Nederlandse Bond voor Pensioenbelangen. De Lange stemt in om de partij over pensioenen te adviseren en zal later onder meer de pensioenparagraaf van het verkiezingsprogramma schrijven. Ook neemt hij deel aan de zondagse bijeenkomsten bij Nagel thuis, waar ze met zo'n twintig kersverse leden in een ongedwongen sfeer brainstormen over organisatie en koers van de partij. De Lange wordt vicevoorzitter van het eerste partijbestuur (dat verder bestaat uit voorzitter Nagel en secretaris Ton Luiting) en komt al snel in beeld als mogelijk lijsttrekker voor de Tweede Kamerverkiezingen.

Nagel is optimistisch. Bij de presentatie van OokU in persencentrum Nieuwspoor op 8 september 2009 is de inkt van het partijprogramma nog nauwelijks droog, maar zegt hij zonder blikken of blozen te rekenen op zes tot tien zetels. Hij droomt zelfs al over kabinetsdeelname. 'Ik denk dat we grote kans maken om in de regering te komen. Uit de peilingen blijkt dat de coalitiepartijen een vierde partij nodig hebben om een meerderheid in het parlement te halen. Met drie miljoen ouderen in het land moeten wij voldoende zetels kunnen halen om onszelf onmisbaar te maken.' OokU ageert vooral tegen het beleid van het zittende vierde kabinet-Balkenende. Nagel: 'Coalitiepartijen PvdA en ChristenUnie hadden eerder in hun verkiezingsprogramma staan dat ze de AOW-leeftijd niet zouden verhogen, maar dat hadden ze wel gedaan. Daar kon je goed campagne tegen voeren. We gingen er met gestrekt been in.'

De aanwezige pers moet het nog zien. Het is niet de eerste keer dat Nagel zijn geluk beproeft met een nieuwe partij. Tot dusver met wisselend succes. Weet de man dan van geen ophouden? Maar hij beschouwt zijn eerdere politieke projecten niet als een mislukking. 'Ik heb destijds Leefbaar Hilversum opgericht. Twaalf jaar lang waren wij de grootste partij in de gemeente en ik ben wethouder geweest, dus een eindagsvlieg in

de politiek ben ik zeker niet. Dat Leefbaar Nederland is ingezakt, kwam door het vertrek van onze lijsttrekker Pim Fortuyn.'

Hij wil ervoor waken dezelfde fouten te maken als bij Leefbaar Nederland, dat aan intern geruzie ten onder ging. 'Eerst zetten we een strakke organisatie op poten, pas daarna mogen mensen lid worden. We willen niet worden gekaapt door allerlei gelukszoekers die de koers van de partij gaan bepalen.' Een lijsttrekker heeft Nagel nog niet. De beste moet het worden, hij ziet wel wie er boven komt drijven. Hijzelf misschien? 'Als anderen zeggen: "Jan, jij moet het doen", dan doe ik het misschien. Maar zover is het niet.' Oud-LPF'ers hoeven in ieder geval niet te solliciteren. 'We willen geen hommeles.' Aan de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2010 zal de partij niet meedoen, laat hij vast weten. Hij wil de lokale partijen niet beconcurreren.

Tijdens de persconferentie staat Nagel uitvoerig stil bij zijn partijprogramma. Vijftigplussers worden niet serieus genomen en achtergesteld, vindt hij. Als voorbeeld noemt hij het vakantiegeld voor AOW'ers. Werknemers krijgen 8 procent, vijfenzestigplussers moeten het doen met 5,5 procent. 'Voor een gemiddelde oudere komt dat neer op krap 500 euro. De politiek heeft verzuimd het percentage gelijk te trekken. De AOW-uitkering is net zo'n sluitpost. Terwijl werkenden flink meer te besteden hebben gekregen, zijn ouderen er in koopkracht amper op vooruitgegaan. Wij willen de pensioenen structureel verhogen.'

De verhoging van de AOW-leeftijd naar zevenenzestig jaar gaat wat OokU betreft niet door. De vier miljard euro die dat volgens het kabinet zou opleveren, haalt Nagel uit de geleidelijke afschaffing van de hypotheekrenteaftrek. Dat hij aan dit heilige huisje durft te knabbelen, is een gewaagde zet. Pas later zullen andere partijen hierin volgen. Een ander opmerkelijk voorstel is het afschaffen van 'ouwe lullendagen', extra vrije dagen voor senioren. Je zou denken dat OokU hiermee senio-

ren op de arbeidsmarkt verworven rechten ontnemt, maar de partij redeneert dat vijftigplussers ook op de arbeidsmarkt serieus genomen moeten worden. Door de extra vrije dagen af te schaffen, kunnen ze weer net zo productief worden als hun jongere collega's en daarmee aantrekkelijker voor werkgevers.

Het programma pleit verder voor een aparte minister voor Ouderenbeleid, voor de afschaffing van successierechten voor erfenissen tot 250.000 euro, subsidies voor laptops, gratis internet voor ouderen met een klein pensioen en meer geld voor dagtelevisie. De partij wil bezuinigen op overheidsuitgaven aan externe adviezen, het aantal generaals en kolonels bij de krijgsmacht halveren, een kiesdrempel van 3 procent invoeren en de Tweede Kamer terugbrengen naar honderd leden.

PvdA'er Hans Kombrink, een van zijn oude strijdmakkers van Nieuw Links, kijkt met enige meewarigheid naar Nagel's programma. 'Dat er een markt is voor leefbaar-partijen en een ouderenpartij heeft hij goed gezien. Grappig alleen dat hij vroeger de man was die iedereen boven de vijftig neersabelde en op een snelle wisseling van de wacht aandrong. Als je hem nu hoort, draait alles om het belang van de ouderen. Hij heeft het met geen woord meer over jongeren. Dat vind ik wel van enige ironie getuigen.' Nagel begrijpt niet wat daar onlogisch aan is. 'Tot in de jaren zestig waren de jongeren ondervertegenwoordigd in de politiek. Nu is de balans naar de andere kant doorgeslagen en wordt er niet naar de ouderen geluisterd. Ik snap niet waarom ik voor een opportunist word uitgemaakt. Mijn doel is nog steeds om het voor een verdrukte minderheid op te nemen.'

Te vroeg gevallen

Op 20 februari 2010 valt het kabinet-Balkenende IV na onenigheid over een militaire missie in Uruzgan. Op 9 juni 2010 zul-